

Тақризи

роҳбари илмӣ, доктори илмҳои филологӣ, профессор Муродиён Ҳасан Ғуломзода ба диссертатсияи Фақиров Ҳурсандмурод Насруллоевич дар мавзӯи «Ҳабибулло Назаров ва саҳми ў дар шинохти шахсият ва мероси адабии Карим Девона» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020500 – Филология (10.01.09 – Фолклоршиносӣ)

Фақиров Ҳурсандмурод Насруллоевич соли 2015 зинаи бакалаври факултети филологияи Донишгоҳи давлатии Қўргонтеппа (ҳоло Донишгоҳи давлатии Бохтар) ба номи Носири Ҳусравро бо ихтисоси забон ва адабиёти тоҷик хатм кардааст. Соли 2017 муассисаи мазкурро бо ихтисоси номбаршуда дар зинаи магистратура ва соли 2020 зинаи доктор PhD-ро хатм намудааст. Аз соли 2017 дар донишгоҳи мазкур аз ғанҳои фолклори тоҷик, фолклори бачагонаи тоҷик ва адабиёт ва фолклор дарс мегӯяд.

Диссертатсияи Фақиров Ҳурсандмурод Насруллоевич дар мавзӯи «Карим Девона – бозёфти эҷодии Ҳабибулло Назаров: таҳқиқ ва таҳлили илмии баҳси матбуотии донишмандон перомуни рӯзгор ва осори шоири ҳалқ» дар кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Ҳусрав анҷом ёфтааст.

Муаллиф ҳангоми иҷрои диссертатсия худро ба ҳайси пажӯҳишгари меҳнатдӯст, воқеинавис, соҳибназар, соҳибтафаккур нишон дод. Дар таҳқиқоташ мақсад ва вазифаҳои корро амиқ нишон дода, ҳаматарафа натиҷаҳои ба даст омадаро асоснок намудааст, методу усуљҳои зарурии пажӯҳишро муайян кардааст, ки ҳама гуна гумону шубҳаро ҳангоми ироаи хулосаҳои диссертант аз байн мебарад.

Ба ақидаи унвончӯ, баробари асарҳое, ки бемуаллифанд ва моли ҳалқ дониста мешаванд, боз осори фолклорие низ мавҷуданд, ки ҳалқ исми гӯяндагонашро дар хотираи худ нигоҳ доштааст ва соҳибони ин асарҳоро шоирони ҳалқӣ мегӯянд. Карим Девона (Абдукарими Қурбон, 1878-1918) низ аз шумули чунин шоирони мардумист, ки номаш ба шарофати пажӯҳишҳои пайвастаи адиб ва ҳуқуқшиноси барҷаста Ҳабибулло Назаров ба таври густарда муаррифӣ гардид.

Тибқи таҳқиқи унвончӯ Ҳабибулло Назаров аз оғози солҳои 50-уми асри XX сар карда, ба пажӯҳиши Карим Девона ва шахсияти ў камар мебандад. Бо беш аз 300 нафар донандагони шоир аз водиҳои Ҳисору Фозималик ва Вахшу баъзе навоҳии Ҷумҳурии Ўзбекистон мулокот ороста, ашъори Карим Девонаро аз забони гӯяндаҳо, акориб ва ҳамдиёрони шоир ҷамъ оварда, бо номи «Сатрҳои оташин» соли 1957 бо забони русӣ, 1958, 1961 бо забони тоҷикӣ ва таҳти унвон «Туғён» соли

1962 бо забони ўзбекӣ пешкаши хонандагон мегардонад. Ҳамчунин дар соли 1961 қиссаи (повести) мавсуф бо номи «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона» интишор мешавад.

Бо маслиҳати дӯстонаш адиб дар пайравӣ ба асари оид ба шоир ва нависандаи рус М. Ю. Лермонтов эҷоднамудаи адиби рус Ираклий Андронников муҳтавои асари адабӣ – бадеии «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона»-ро дар шакли рисолаи номзадӣ барои дифоъ пешниҳод менамояд, вале ба сабаби танҳо ҷанбаи бадеӣ доштани асари мазкур донишмандони фолклоршинос Воҳид Асрорӣ ва Раҷаб Амонов бо интишори мақолаи худ бо номи «Сатрҳои оташин ё дуди беоташ?» аз тариқи рӯзномаи «Маориф ва маданият» (аз 23 июни соли 1964, №74) дар атрофи мавҷудияти шоире бо исми Карим Девона баҳс оғоз менамоянд. Ин баҳс қариб як сол идома ёфта, перомуни он 13 мақола аз тариқи нашрияи «Маориф ва маданият» ба нашр расида, дар он донишмандон аз шаҳрҳои Душанбе, Тошканд ва Москав иштирок варзидаанд. Ҳамчунин 11 мақолаи баҳсии номатбуъ низ перомуни масъалаи мавриди назар дар бойгонии нашрияи мазкур маҳфуз аст.

Махсусан дар мақолаҳои перомуни баҳси мазкур рӯйи кор омадаи З. Ш. Раҷабов, А. Мухторов, Б. Тилавов, С. Шоҷамолов, Ҳ. Раҳматов, К. Мирзоев, И. Ҳусейнов, Д. Саидов, И. Ҳидоятов, академик И. С. Брагинский ва дигарон ба шаҳсият ва шеъри Карим Девона баҳои муҳталиф дода шудааст, ҳол он ки ҳанӯз то интишори қиссаи «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона» аксарияти олимон ва адибони собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ – М. Турсунзода, Д. Комиссаров, Г. Ломидзе, С. Куликов, Л. Ломатина, С. Липкин, Л. Михайлова, Н. Соколова, Г. Карбеликов, Ю. Смирнов, Н. Маъсумӣ ва дигарон ба Ҳабибулло Назаров ва меҳнати бурдборонаи ў баҳои баланд додаанд. Бинобар ин дар диссертатсияи мазкур Ҳ. Н. Фақиров бо сипарӣ шудани беш аз 50 сол ва даргузашти аксарияти ширкатқунандагони мубоҳиса баҳси пурмуҳтавои донишмандонро перомуни рӯзгор ва осори Карим Девона мавриди таҳқиқи холисона ва таҳлили илмии вижана қарор додааст.

Ба ақидаи унвонҷӯ баъди соҳибистиклолии кишвар намояндағони илму адаб баз ба рӯзгор ва осори Карим Девона ва қашшофи ў – Ҳабибулло Назаров рӯ оварданд. Дар ин самт силсила мақолаҳо ва рисолаҳои Ҳикмат Раҳмат «Ду мочаро», Ҳ. Муродиён «Шуълаест, к-аз дуд фориг», Ҳасан Юсуфи Файзбахш «Валлай, шудӣ армонӣ», «Карим Девона, ман ва ҳамдехагон», «Ҳабибу адиб ва муҳибу мутриб», «Дар ин дунё Карим Девонае буд» интишор шудаанд, хотироту мақолоти устодон А. Сӯғизода, И. Усмонов, М. Зайниддинов, М. Қосимов, Р. Тошматов,

Ҳабиб Фақир, Ҳ. Ҳочиев, И. Бобоев ва дигарон сахифаҳои норӯшани рӯзгор ва осори Карим Девонаро возеҳ месозанд.

Бо вучуди ин то ҳол ба асари Ҳабибулло Назаров «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона» баҳои воқеӣ дода нашудааст, тамоми мақолаҳои баҳсии донишмандон перомуни масъалаи мавриди назар дарёфт ва ба таври пурра таҳқиқу таҳлили холисонаи илмӣ нашудаанд, рисолаҳои донишмандон Ҳ. Раҳматов, Ҳ. Муродиён ва Ҳ. Ю. Файзбахш танҳо аз нуқтаи назари тавсифи шахсият ва эҷоди Ҳ. Назаров ихтисос дода шудаанд, қисмати дуюми қиссаи Ҳабибулло Назаров «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона», ки як навъ ислоҳи эродҳои ироанамудаи донишмандон буда, баъди фавти Ҳ. Назаров интишор шудааст, аз назари аксарият пинҳон мондааст. Бинобар ин Ҳ. Н. Фақиров дар пажӯҳиши худ масоили марбут ва рӯзгор ва осори Карим Девонаро аз диidi Ҳабибулло Назаров мавриди бозҷӯй қарор дода, баҳси матбуотии донишмандонро перомуни рӯзгор ва осори Карим Девона таҳқиқ намуда, «Қиссаи Карим Девона»-и Муҳаммади Салимро, ки таклид ба қиссаи Ҳабибулло Назаров «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона» аст, баҳои воқеӣ дода, дараҷаи ислоҳи камбудиҳои эҷодии дар ҷамъбасти баҳс ироашударо аз тарафи Ҳ. Назаров дар қисмати дуюми қиссаи ҳамноми ў мавриди баррасӣ қарор додааст.

Навғонии илмии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки бори нахуст дар фолклоршиносии тоҷик қисматҳои якум ва дуюми қиссаи Ҳабибулло Назаров «Дар ҷустуҷӯи Карим Девона» баҳси илмии бесобиқаи донишмандон перомуни рӯзгор ва осори Карим Девона ва натиҷаҳои он, ҳаёлпардозиҳои бадеии хилоғи воқеияти таърихии Муҳаммади Салим дар «Қиссаи Карим Девона» мавриди таҳқиқу таҳлили илмии васеъ қарор гирифтааст.

Аҳамияти назарии пажӯҳии аз он иборат аст, ки натиҷаҳои он ба масъалаҳои ношиноҳтаи марбут ба маҳорати нависандагии Ҳабибулло Назаров равшанӣ андохта, дар омӯзиши паҳлуҳои муҳталифи ашъори Карим Девона маводи зарурӣ дода метавонад. Махсусан тавассути омӯзиши баҳси илмии донишмандон сахифаҳои норавшан ва камтаҳқиқшудаи рӯзгор ва осори Карим Девона возеҳ гардида, маводи фаровоне ба илми нақди адабии тоҷик зам менамояд. Натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада дар омӯзиши таърихи фолклори тоҷик, алалхусус омӯзиши рӯзгор ва осори шоирони ҳалқӣ мусоидат карда метавонад.

Аҳамияти амалии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки маводи диссертатсияи мазкурро дар таълифи фаслҳои маҳсуси китоби дарсӣ оид ба фолклори тоҷик, дастурҳои таълимӣ оид ба зиндагинома ва ашъори

шоирони халқӣ, таърихи таҳаввули фолклори тоҷик истифода бурдан мумкин аст.

Унвончӯ пажӯҳиши худро дар асоси *сарчаимаҳои* зиёди адабӣ – таърихӣ, фарҳангҳо, донишномаҳо, мақолаҳои матбуотии номатбуъ ва асарҳои таҳқиқотии олимони имрӯза ба анҷом расонидааст.

Муҳтавои асосии диссертатсия дар *таълифоти* интишоршудаи унвончӯ, аз он ҷумла 5 мақола дар мачаллаҳои дар феҳрасти Комиссияи олии атtestатсионӣ воридшуда ва 1 мақола дар дигар мачаллаҳои илмӣ ифода ёftааст. Таълифоти унвончӯ ба мавзӯи диссертатсия мувоғиқ буда, мазмуни онро инъикос менамоянд.

Дар маҷмӯъ диссертант Фақиров Ҳурсандмурод Насруллоевич пажӯҳишгари ҳаматарафа ташаккулёфта буда, масоили дар наздаш гузошташударо қодир аст, ки мустақилона баррасӣ ва ҳал намояд. Диссертатсияи барои дифоъ пешниҳоднамудаи Фақиров X. N. дар мавзӯи «Ҳабиулло Назаров ва саҳми ў дар шинохти шахсият ва мероси адабии Карим Девона» ба талаботи Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, месазад, ки ба ў дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисос, аз рӯи ихтисоси 6D021400.- Адабиётшиносӣ (6D021401.- Фолклор) дода шавад.

Роҳбари илмӣ:

доктори илмҳои филологӣ,
профессори кафедраи ада-
биёти тоҷики Муассисай
давлатии таълимии «Дониши-
гоҳи давлатии Ҷоҳтар ба номи
Носири Ҳусрав, Корманди
шоистаи Тоҷикистон

Муродиён Ҳасан Ғуломзода

Суроғ: 735140. Тоҷикистон. ш.Ҷоҳтар, махаллаи Ваҳдат-2/279, почтаи
электронӣ: hasani_murodiyon1958@mail.ru, тел: +(992) 903102992, 937622626

Имзои X. F. Муродиёнро тасдиқ мекунам.

Сардори ШК Муассисай
давлатии таълимии «Дониши-
гоҳи давлатии Ҷоҳтар
ба номи Носири Ҳусрав

Амиршоев А.А.